

Μιά από τις επαναστάσεις του Γένους:
Ἡ ἐξέγερσις τῶν Σφακιανῶν στὰ 1770

Ὁ ἐθνομάρτυς Δασκαλογιάννης καὶ οἱ ἀπόγονοί του

Τοῦ καθηγητοῦ Κ.Ι. ΠΟΛΙΤΗ

Στὸ προηγούμενο τεύχος μας ἐδώσαμε τὴν ἀφήγησι τῆς θλιθερῆς ἀλλὰ καὶ ἐνδοξῆς περιπετειᾶς τοῦ καλαματιανοῦ ἀρχοντα Παναγιώτη Μπενάκη ποῦ ἔπесе στὰ 1770 θῦμα τῆς ἀντιτουρκικῆς πολιτικῆς καὶ τῶν ἀλλοπροσάλλων σχεδίων τῆς Αἰκατερίνης τῆς Μεγάλῃς.

Παράλληλο καὶ ἀκόμη τραγικότερο θῦμα τῆς ἰδίας πολιτικῆς, καὶ τῶν ἀδελφῶν Ὁρλώφ ποῦ ἦρθαν ἀπὸ τὴν κρεβατοκάμαρη τῆς φιλόδοξης Τσαρίνας στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ ξεσηκώσουν τοὺς Ἕλληνας καὶ γιὰ νὰ τοὺς ἐγκαταλείψουν ἀνὰ πρῶτον πρῶτον στὴν πρώτη κακοτυχίᾳ, εἶναι στὴν Κρήτῃ ἕνας ἄλλος ἐθνομάρτυς, ὁ ἀρχοντας τῶν Σφακιῶν Δασκαλογιάννης.

Ἡ ἱστορία τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐθνικοῦ ἥρωος, ποῦ κατέχει δικαιοματικά κορυφαία θέσι στὸ ἐθνικὸ μας μαρτυρολόγιο εἶναι σχεδὸν ἀγνωστὴ στὸν ἑλληνικὸ κόσμον. Ὁ Δασκαλογιάννης εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἀδικημένους ἥρωας τῆς νεωτέρας μας ἱστορίας.

ΟΤΑΝ ἡ Αἰκατερίνη ἡ Μεγάλῃ τῆς Ρωσίας, μέσα εἰς τὴν παραζάλῃ τῆς μεγαλοουργίας καὶ τῆς ἀύλοκοκείας τῆς, εἶχε συλλάβει τὸ ὄνειρο τῆς διαλύσεως τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας στὰ 1769, σὲ δύο κυρίως χριστιανικὲς ἐπαρχίες τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ ἐστρεψε τὴν προσοχὴ τῆς γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου τῆς: Στὴ Μάνη καὶ στὴ Κρήτῃ. Οἱ ἀπεσταλμένοι τῆς ἀδελφοὶ Ὁρλώφ, ἀρχισαν τὶς πρῶτες ἐνέργειες γιὰ τὴν ἐξέγερσιν τῶν χριστιανῶν ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου, ἀπὸ τὸ Τριεστὶ ποῦ ἦταν τότε σπουδαῖο ἐμπορικὸ καὶ πνευματικὸ κέντρο τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ. Τὶς ἴδιες ἐκεῖνες ἡμέρας τῆς ἀφίξεως τῶν Ὁρλώφ, εἶχε φθάσει στὸ αὐστριακὸ αὐτὸ λιμάνι, γιὰ ἐμπορικῆς του δουλειᾶς, καὶ ὁ σφακιανὸς καραβοκῦρῃ Ἰωάννης Βλάχος, ποῦ οἱ κρητικοί, γιὰ τὴν μεγάλη μὀρφωσί του καὶ τὸν πλοῦτον του, τὸν ὠνόμαζαν «Τζελεπὴ Δάσκαλο — Γιάννη». Μὲ τὸ προσωνύμιον αὐτὸ ἔμεινε στὴν ἱστορία τῆς Κρήτῃς ὁ Ἰωάννης Βλάχος.

Ἡ ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ

Ὅπως ἀναφέρουν οἱ πηγές, καταγότανε ἀπὸ πολὺ παλῆὰ καὶ μεγάλη γενιά. Πρόγονοί του ἦταν ὁ Νικηφόρος Φωκάς καὶ οἱ θυζαντινοὶ πρίγκιπες Σκορδύλλαι, ποῦ εἶχαν ἀποικίσει τὴν Κρήτῃ μαζί με ἄλλα ἀρχοντοπούλα τοῦ Βυζαντίου, στὰ 1102, κί' ἀποτέ-

λεσαν τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς μεγαλοῦσας ἐπὶ πέντε σχεδὸν αἰῶνες. Πρόγονος τοῦ Δασκαλο — Γιάννη Βλάχου ἦταν κί' ὁ Μητροπολίτης Φιλαδελφείας Γεράσιμος Βλάχος, ὁ λόγιος κληρικὸς καὶ συγγραφεὺς, ποῦ θεωρεῖται ὁ πρῶτος νεοῆλλη λεξικογράφος (1620 - 1684), καθὼς καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀγωνιστῆς ποῦ διακρίθησαν κατὰ καιροὺς, στίς διάφορες ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτῃς. Ὁ Δάσκαλο — Γιάννης εἶχε γεννηθῆ στὰ 1718 στὴν Ἀνάπολι τῶν Σφακιῶν, ἀπὸ πατέρα πλοῦσιον καραβοκῦρῃ καὶ δημογέροντα, κί' ἀπὸ πολὺ νέος ταξίδεψε καὶ γνώρισε ὅλα τὰ ἐμπορικὰ κέντρα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ ἱστορικοὶ τῆς Κρήτῃς ἀναφέρουν πὼς μιλοῦσε πολλὰς γλώσσας, καὶ πὼς εἶχε τέσσαρα μεγάλα ἰδιόκτητα κάραβια κί' ἐμπορευόταν σιτάρια καὶ ζάχαρι μετὰ λιμάνια τῆς Ὀδησσού, ταῦ Ταϊγανίου, τῆς Μασσαλίας, τοῦ Τριεστιοῦ καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Ἦταν ὁ μόνος στὴν Κρήτῃ ποῦ φοροῦσε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη φράγκικα ρούχα. Φύσις ἐπαναστατικὴ, ὄνειρευόταν ἀπὸ χρόνια τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτῃς ἀπὸ τὸ ζυγόν, καὶ διαρκῶς ἀναζητοῦσε στὰ λιμάνια ποῦ ἔφθανε, γιὰ ἐμπορικῆς δουλειᾶς, τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ θὰ τὸν βοηθοῦσαν στὴν πραγματοποίησιν τῶν ὀνείρων του. Συχνὰ οἱ Ἕλληνες ἔμποροι τοῦ Τριεστιοῦ τὸν ἀκούγαν στίς συγκεντρώσεις των, νὰ θρῆνῃ τὸ κατάντημα τῆς δύσμοιρης Κρήτῃς καὶ νὰ ζητᾷ τὴν βοήθειάν των γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς νήσου.

— Εἶσθε πολὺ μακρῦν, τοὺς ἔλεγε, γιὰ νὰ

ΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ
κατά παλαιάν χαλκογραφίαν.

Ξεύρετε τί ὑποφέρει ὁ 'Ελληνισμός ἐκεῖ κά-
τω, ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ἀγαρηνοῦ. Τί προτι-
μᾶτε; Τὴν νεκροφάνεια πού θά φέρῃ τὸν ἄ-
φευκτο θάνατο ἢ τὸ θάνατο πού θά σπείρῃ
τὴν ζωή; 'Εγὼ προτιμῶ τὸ γρήγορο θάνατο,
παρὰ τὸ σαράκι μιᾶς φρικτῆς ἀρρώστειας
πού δὲν ἔχει γιατρεία. 'Ἡ ἐξακολούθησι τῆς
ὑποταγῆς τοῦ Γένους στὸν Σουλτάνο θά φέ-
ρῃ τὴν Φυλὴ μας, σιγά - σιγά, στὸ μαρα-
σμό. Θέλετε τοιοῦτου εἴδους θάνατον τοῦ Γέ-
νους;

"Ἄλλοτε πάλιν, γιὰ νὰ συγκινήσῃ τοὺς ἐμ-
πόρους χριστιανοὺς τοῦ Τριεστίου, ἔπαιρνε
τὴν κρητικὴ λύρα καὶ τραγουδοῦσε μὲ δάκρυο
στὰ μάτια τὸ τραγούδι ἐκεῖνο πού ναυοῦσισε
τὸσες γενεές ὑποδοῦλων 'Ελλήνων:

« Ἀκόμη τούτ' ἢ ἄνοιξη Ραγιαδες, ραγια-
δες)
τοῦτο τὸ καλοκαίρι, ὡς πού ν' ἄρθῃ ὁ
Μόσκοβος)
Ραγιαδες, ραγιαδες, νὰ φέρῃ τὸ σεφέρι,
Μωρηὰ καὶ Ρούμελη!...».

ΟΙ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΙ ΤΗΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

"Ἐνα τέτοιον ἰδεολόγο πατριώτη συνάντη-
σαν στὸ Τριέστι, ὅταν ἔφθασαν ἐκεῖ, οἱ ἀ-
πεσταλμένοι τῆς Αἰκατερίνης τῆς Μεγάλης.
Στὸ πρόσωπο τοῦ Δάσκαλο — Γιάννη βρή-
καν τὸν κατάλληλο ἄνθρωπο πού θά ὑποβοη-
θοῦσε τὰ σχέδια τῆς Αὐτοκρατείας. Τὸν κά-
λεσαν στὴν Πετροῦπολι, κί ἐκεῖ ἡ ἴδια ἡ Αἰ-
κατερίνη τοῦ ὑποσχέθηκε καὶ στόλο καὶ στρα-
τό, κί ὅτι ἄλλο χρειάζοταν γιὰ τὴν ἐξέγερσι
τῆς Κρήτης. Κί ὁ Δάσκαλο — Γιάννης πί-
στεψε τὰ λόγια αὐτά, ὅπως τὰ πίστεψε κί
ὁ ἄλλος ἰδεολόγος, ὁ Μπέης τῆς Μάνης, Μπε-
νάκης.

"Ὅταν ὅλα συμφωνήθηκαν στὴν Πετροῦπολι
καὶ στὸ Τριέστι, ὁ Δάσκαλο — Γιάννης κα-
τέθηκε στὴν Κρήτη κί ἐκεῖ μυστικὰ συγκέν-
τρωσε τοὺς πρῶχοντες τῶν Σφακιῶν καὶ

τοὺς ἀνεκοίνωσε τὰ σχέδια τῆς Αἰκατερίνης
τῆς Μεγάλης. Τὸ λαϊκὸ κρητικὸ τραγούδι
πού ἀποθανάτισε τὰ γεγονότα ἐκεῖνα διηγεί-
ται πῶς:

"Ἦτον ὁ Μπέης τῆ Βλαχιάς κί ὁ Μπέης
(πού τὴ Μάνη,
κρυφοκουβέντες εἶχασι μὲ τὸ Δάσκαλο —
(Γιάννη.
'Ἀποῦ τόνε ξεχωριστὸς σὲ πλοῦτη κί ἄξια —
(σύνη
μὲ τὴν καρδιά του ἤθελε τὴν Κρήτη ρωμηο-
(σύνη!...

Κί ἤρθασι τότες γράμματα εἰς τοῦ Δα-
(σκαλο—Γιάννη
Πῶς ἐσηκώθη ἡ Βλαχιά κί ἡ Ρούμελη κί ἡ
(Μάνη,
κί εἰς τὸ Μωρηὰ Μοσκόβικες ἀρμάδες τριγυ-
(ρίζουν
καὶ στὴ στερεὰ σιμώνουσι, τὰ Κάστρα φο-
(βερρίζουν
κί εἰς τὰ νησιά πηγαίνουσι, τριγύρου σου-
(λατσάρουν
κί οὔλα τὰ κάστρα τῶν Τουρκῶν γρήγορα
(θὰ τὰ πάρουν.
Καθίζει, γράφει γράμματα μὲ πέννα καὶ
(μελάνι
νὰ μαζῶχτοῦν οἱ Γέροντες κί οὔλοι οἱ με-
(γαλουσιάνοι.

Γράφει σὲ οὔλα τὰ Σφακιά γιὰ νὰ πρεμα-
(ζῶχτοῦσι
νὰ τῶνε δείξῃ γράμματα κί ἀπηλλαγιά νὰ
(ποῦσι
νὰ τῶνε δείξῃ γράμμα πεῦρθασιν ἀπὸ πάνω
πῶς στὸ Μωρηὰ σηκώσασι πόλεμο τοῦ
(Σουλτάνο!...

Μαζώνονται οἱ Γέροντες κί οὔλοι οἱ μεγα-
(λευσιάνοι,

κί ἀπ' ἧς ἐμαζῶχτήκασι γυρίζει καὶ τῶν
(κάνει:

— "Ἀρχοντες, νὰ γροικήσετε τὸ διαστικὸ
(χαμπέρι

ἐπλάκωσεν ὁ Μόσκοβος εἰς τοῦ Μωρητὰ τὰ
(μέρη!
ἀπὸ καιρὸ σὰς τὸλεγα γιὰ νὰ χαζιρευτοῦμε
τὴν Κρήτη, τὴν Πατρίδα μας, λεύτερη νὰ
(τὴν 'δοῦμε...

ΣΤΑ ΣΦΑΚΙΑ

Ἡ Ἐπανάστασις τῆς Κρήτης ἀποφασίστη-
κε ἀπὸ τοὺς Γέροντες τῶν Σφακιῶν στὴν ὄρει-
νὴ Ἀνώπολι, κι' ἡ πρώτη Ἐπαναστατικὴ Ση-
μαία σηκώθηκε στὶς 25 Μαρτίου τοῦ 1770.
Ἀμέσως ἐσχηματίσθησαν ἔνοπλα σώματα
ποῦ εἰσέβαλον στὶς δυτικὰς ἐπαρχίες τῆς Κρή-
της, σπέρνοντας τὸν θάνατο στοὺς Τούρκους.
Περιδείξεις καὶ καταπληκτοὶ οἱ πασάδες τῶν
τριῶν Κάστρων ἐπληροφόρησαν τὴν ἐξέγερ-
σι τῶν σφακιανῶν. Οἱ τουρκικὲς φρουρὲς πε-
ριορίζονται μέσα στὰ Κάστρα τῶν μεγάλων
πόλεων γιὰ νὰ προφυλαχθοῦν, καὶ νὰ συνέλ-
θουν ἀπὸ τὰ πλήγματα τῶν ἐπαναστατῶν.

Ὅσο ὁ βεζύρης τῆς Κρήτης ποῦ βρισκό-
ταν στὸ Ἡράκλειο, κατορθώνει νὰ συγκεντρώ-
σῃ γρήγορα 25.000 γενιτσάρους κι' ἐξέρχε-
ται ν' ἀντιμετώπισῃ τοὺς Σφακιανούς. Ὁ ἀ-
γώνας εἶναι ἄνισος. Ὁ Δασκαλογιάννης κι' οἱ
ἄλλοι προὔχοντες καπετάνιοι τῶν Σφακιῶν,
μάχονται ἐπὶ κεφαλῆς 800 μόνον ἐπαναστα-
τῶν. Σὰν ἀρχηγὸς τῶν ἡρωϊκῶν αὐτῶν ἀγωνι-
στῶν, τρέχει ἀπὸ τὴν μιὰ ἄκρη τοῦ στρατο-
πέδου ὡς τὴν ἄλλη, γιὰ νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς
ἐπαναστάτας. Στὴ μάχη τοῦ Σελὶ Ἀσκήφου,
τραυματίζεται ἡ γυναῖκα τοῦ Δασκαλο-Γιάν-
νη, ἡ περίφημη γιὰ τὴν ὠμοφία τῆς Σγουρο-
μάλλιν, καὶ συλλαμβάνονται αἰχμάλωτες οἱ
δυὸ θυγατέρες του, ἡ Μαρία κι' ἡ Ἀνθοῦσα,
ποῦ ἀκολουθοῦσαν τὸν πατέρα τους, μαχόμε-
νες κοντὰ του σὰν ἄνδρες. Τὸ πλῆγμα γιὰ
τὸν Δασκαλο-Γιάννη στάθηκε μεγάλο. Ἐν-
τῶ μεταξὺ τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα ἐξαγρι-
ωμένα προχωροῦσαν στὰ Σφακιά. Ὁ ἡρωϊκὸς
ἀγωνιστὴς ἀνεβαίνει στὸν Ἐμπρόσγιο, κι'
ἀπὸ ἐκεῖ προσπαθεῖ νὰ διακρίνῃ μὲ τὸ κυάλι
του, πέρα στὸ βάθος τοῦ Κρητικοῦ πελάγους,
ἂν ἔρχονται οἱ ἐνισχύσεις τοῦ Ρωσικοῦ στό-
λου. Τίποτε ὅμως δὲν φαίνεται. Στέλνει ἀπε-
σταλμένους στὸν Μωρητὰ νὰ μάθῃ τί γίνεται,
κι' αὐτοί, ὅταν γυρίζουν, τὸν πληροφοροῦν
πὼς ἡ Μοσχοβίτικη ἀρμάδα, ἀφοῦ ἔκανε μερι-
κὲς θεαματικὲς κινήσεις ἔξω ἀπὸ τὸ Οἶτυλο
καὶ τὴν Κορώνη, ἔφυγε γιὰ τὸ Τσεσμέ. Ἀπελ-
πισία κατέλαβε τὸν Δασκαλο-Γιάννη ὕστερα
ἀπὸ τὶς πληροφοροφειὲς αὐτές. Συγκεντρώνει τοὺς
συναγωνιστὰς του καὶ συζητεῖ περὶ τοῦ πρα-
κτεοῦ. Ὅλοι τοῦ συνιστοῦν νὰ συνεχίσῃ τὸν
Ἀγῶνα. Ἐκεῖνος ὅμως, βλέποντας τὴν κατα-
στροφὴ καὶ τὸν ὄλεθρο ποῦ ἔσπειραν οἱ Τούρ-
κοι, δειλιάζει. Καὶ τὸ λαϊκὸ Κρητικὸ τραγού-
δι, λέει :

Μαντατοφόροι τρέχουσι τὰ γράμματα θα-
(στοῦσι,

οὔλοι στὰ Κρούσια νὰ βρεθοῦν γιὰ νὰ συμ-
(βουλευτοῦσι.
'Εκεῖ πρεμαζωχτήκασι, μὰ Σφακιανοὶ 'ναί
(μόνο!
'Ὡσὰν στρατιῶτες — Ἄγγελοι εἰς τοῦ Θεοῦ
(τὸ θρόνο
στὴ μέση στέκει ὁ «Δάσκαλος» ζωσμένος
(τὸ σπαθί του,
καὶ 'φόρμη τὸ πουρνούζον του κι' ἔλαμπεν
(ἡ μορφή του!...

Ἡ ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΚΑΙ Ἡ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Μετὰ τὴν συγκέντρωσι τῶν ἐπαναστατῶν
στὰ Κρούσια, οἱ Τούρκοι τοὺς ἐπετέθησαν.
'Ἡ μάχη στάθηκε ἀποφασιστικὴ. Οἱ Τούρκοι
προχωροῦν, καταλαμβάνουν ὅλα τὰ Σφακιά,
φθάνουν στὴν Ἀνώπολι, πυρπολοῦν τὰ χωριά.
'Ἡ καταστροφὴ εἶναι τελεία. Ὁ Δασκαλο-Γι-
άννης, πιστεύοντας πὼς ἔτσι θὰ σταματήσῃ
τὸ κακὸ, ἀποφασίζει νὰ παραδοθῇ στὸ βεζύ-
ρη. Κι' ὁ ἴδιος ὁ πασὰς τοῦ στέλνει μῆνυμα,
πὼς ἂν παραδοθῇ στὸ βεζύρη, θὰ τοῦ δώσῃ
'πίσω τὶς δυὸ αἰχμάλωτες θυγατέρες του καὶ
θὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ Μπέη τῶν Σφακιῶν. Τὸ
λαϊκὸ τραγούδι συνεχίζει :

Κι' ἔγραψε πάλιν ὁ πασὰς τοῦ Δάσκαλου
(τοῦ Γιάννη
λόγια πολὺ λυπητέρᾳ, μὲ πράσινο μελάνι:
«Δάσκαλε - Γιάννη τῶ Σφακιῶ, ἔλα νὰ μ'
(ἀνταμώσης,
καὶ τὰ πουλιὰ π' ἀγρίεμες πάσχισε νὰ με-
(ρώσης...
'Ὀγρήγορα νὰ κατεβῆς, νὰ μὴν ἀργοπορή-
(σης
καὶ τὰ Σφακιά ἀνωφέλευτα θὲ νὰ τὰ ξε-
(κληρίσης
σὰν ἔρθης νὰ μιλήσομε καὶ σὰν ἀνταμω-
(θοῦμε,
οὔλα θὲ νὰ συμπαθιστοῦν καὶ φίλοι θὰ γε-
(νοῦμε!...»

Ἀποχαιρετώντας τοὺς συναγωνιστὰς του, ἐξ-
κίνησεν ὁ Δασκαλο-Γιάννης νὰ παραδοθῇ.
Πρὶν τοὺς ἀφίση τοὺς λέει:

«Ἐγὼ θὰ πάω μοναχὸς νὰ τὸν προὔπαν-
(τήσω,
κι' ἀνὲ μ' ἀφήσῃ ζωντανὸ ὀπίσω θὰ γυρίσω-
μ' ἂν δὲν μ' ἀφήσῃ ν' ἄρθω μπλεῖό, νὰ φέ-
(ρω τὰ χαμπέρια
οὔλοι νὰ φουριαρῆμετε στὰ δάση, στὰ σπη-
(λιάρια,
κι' εἰς τὶς Μοδάρες τῶ Σφακιῶ νὰ κλαῖ-
(τε τ' ὄνομά μου
κι' ἀφήνω μπλεῖό στὰ χέρια σας τὰ δόλια
(τὰ παιδιὰ μου!»

Κλαῖσι τὰ Σφακιανὰ χωριά, μαζὺ κι' ὁ
(Ἄη Γιάννης
κλαίει κι' ὁ πρῶτος τῶ Σφακιῶ, ὁ Δάσκα-
(λος ὁ Γιάννης!

Κλαίει πώς έσκλαβώθηκαν οι δυό του θυ-
(γατέρες
πολύ κακό έγινε, εκείνες - δά τις μέρες!
Κι' ως άνοιξε τὰ χείλη του για ν' άποχαι-
(ρετίση
έτρεχασι τὰ μάθια του, σαν τὸ νερό στη
(θρύσι
μ' άπήτις έξεκίνησε και πήρεν ίσια - κάτω,
έτότες κι' ή γυναίκα του τόν έμοιρολογάτο:

— «Μισεύγεις Δάσκαλε - Γιανιό, και τι
(μου παραγγέρνεις;
Θωρώ—το και κατέχω το πώς δεν ξανα-
(γιαγγέρνεις!
ως πότε να σε καρτερώ, ως πότε ν' άνη-
(μένω,
ν' άχω την πόρτα μου άνοιχτή και τὸ σκα-
(μνί στρωμένο»:

ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ ΤΟΥ ΠΑΣΑ.

Οι προύχοντες των Σφακιών και οι συνα-
γωνιστές του Δάσκαλο - Γιάννη, βλέποντάς τον
να φεύγει δεν θέλησαν να τον άποχωρισθούν.
Τόν συνώδευσαν 75 από αυτούς μέχρι τὸ
Φραγκοκάστέλλο, όπου θρισκόταν ὁ Πασάς.
Έκει ὁ τελευταίος, τούς συνέλαβε όλους, και
τούς μετέφερε στο Ἡράκλειο, που ήταν τότε
ή πρωτεύουσα τῆς Κρήτης :

Γλακοῦν οι Τούρκοι για να ιδούν, οὔλοι
(μικροί—μεγάλοι
τοσι πρώτους που σηκώσασι του Βασιληά
(κεφάλι.
Ἐπήγασί τοσι του Πασά κι' ήτονε Ρεμεζάνι.

— «Χίλια καλώς έκόπιασες, Ἄρχο Δασκα-
(λογιάννη!
Καλώς τονε τὸ Δάσκαλο, τὸν πρώτο τῶ
(κουρσάρω,
άπου μου έμῆνα κι' έλεγε «τήν Κρήτη θά
(σου πάρω!»

Φέρνουν τσιμποῦκι γιασεμί και φαρφορι
(φλυτζάνι,
και διδουσί του τὸν καφέ του Δάσκαλου
(του Γιάννη.
Και ὁ Πασάς χαμογελά, τὰ γένεια του
(χαϊδεῦει,
τή μάνιτὰ του την πολλή, να καταπιή γυ-
(ρεῦει!...

— «Πές μου, στο λόγο σου, Ἄρχοντα,
(πές μου Δασκαλογιάννη,
ποιους φίλους ειχες στο Μωρηά και μπι-
(στικούς στη Μάνη;
Πές μου γι' αυτά που σε ρωτῶ, μὰ του Θεου
(τήν ώρα,
σου τάζω νασαι πριντζιπας εις τῶ Σφακιώ
(τῆ Χώρα!...»

Ἄ ἔθνομάρτυς τῆς Κρήτης προαισθανόμε-
νος τὸ τέλος του δεν θέλει να προδώση τούς
φίλους του και την ὀργάνωσι τῆς έπαναστά-

σεως και σωπαίνει. Ἄ ὅμως ὁ βεζύρης έπιμέ-
νει να μάθη. Κι' ὁ Δασκαλο - Γιάννης του ά-
παντὰ :

— «Σώπασε μπλειό βεζύρη μου, μόνε τὰ
(λόγια χάνεις
κομμένο να τὸ δίχτυ σου τὸ ψάρι δεν τὸ
(πιάνεις!»

Ο ΑΝΔΡΟΥΛΗΣ ΠΑΧΥΝΑΚΗΣ, Ο ΠΟΡ-
ΘΗΤΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΒΟΥΣΗΣ ΣΤΑ 1825
Έγγονος του Δασκαλογιάννη.

— «Πασά,, κατέχω το καλὰ πὸς θε να μ'
(άποθάνης
και λέω σου - το φανερά, οὔλα ήσανε από
(μένα,
και ὅτι θέλεις κάνε με, μη βλάψεις μπλειό
(κανένα!
μ' αν ναί, και θέλεις, αφήσμε, μὰ ώρα δά,
(με φτάνει
να παραγγείλω στα Σφακιά με τὸν Κρια
(ρογιάννη,
να πῆ στη Σγουρομάλλινος να μη με περι-
(μένει
και να φρέση φορεσιά μαῦρη σκοτεινια!
(σμένη!
να κόψη τὰ ξανθὰ μαλλιά, να χώση τὸ λαι-
(μὸ της,
για δεν τότε ξαναθαρεῖ τὸ δόλιο τὸ Γιαν-
(νιό της!...
Σου τῶπα γῶ, κατέχω το, πὸς θε να με
(χαλάσης
στη θάλασσα γι' η τῶ σκυλιῶ ρίξε με να
(χορτάσης.

Δέν τ' ὄχω γιά τὸ χάλασμα, καὶ χαλαστή-
 (καν κι' ἄλλοι,
 μὰ τ' ὄχω γιά τσοὶ χριστιανοὺς καὶ τῶ
 (Σφακιῶ τὸ χάλι
 τ' ὄχω γιά τόσες φαμελιές ἀπού ὄρφανές
 (θὰ μείνουν
 κι' αὐτές πού σκλαβωθήκασι καὶ Τούρκισες
 (θὰ γίνουν.
 Καὶ γιά τσοὶ τόσους Σφακιανούς πού δέ
 (μ' ἀφουγκραστήκαν,
 κι' ἤρθασιν εἰς τὰ χέρια σου, σὸ μακε-
 (λειὸ καὶ μπήκαν.
 Μὰ ὡστε νὰ στέκουν τὰ Σφακιὰ καὶ Σφα-
 (κιανοὶ νὰ ζοῦνε
 τσοὶ Τούρκους θὰ τσοὶ πολεμοῦν, νὰ μᾶς
 (ἐκδικηθοῦνε!)

ΤΟΝ ΓΔΕΡΝΟΥΝ ΖΩΝΤΑΝΟ

Στις 17-Ἰουνίου 1771, ὁ ἠρωϊκὸς Δασκα-
 λο-Γιάννης, παραδόθηκε ζ'τὸν Τουρκικὸ ὄχλο
 πού ἀνέμενε κάτω ἀπὸ τὸ Σεράγι τοῦ Βεζύ-
 ρη τῆς Κρήτης, καὶ ἐπάνω σ' ἓνα σκαμνί,
 πού εἶχαν στήσει στὴν πλατεία τοῦ Ἡρακλεί-
 ου, τὸν ἐγδαραν ζωντανὸ μ'προστὰ σ' ἓνα
 καθρέπτη γιά νὰ βλέπῃ τὸ χάλι του. Ὁρῆνος
 καὶ κοπετὸς ἀκολούθησε στὴν Κρήτη, ὅταν
 διαδόθηκε ὁ μαρτυρικὸς θάνατος τοῦ Σφα-
 κιανοῦ ἥρωος. "Ἄντρες καὶ γυναῖκες μαυροφῶ-
 ρεσαν γιά νὰ κλάψουν τὸν ἀρχηγὸ τῶν Σφα-
 κιανῶν. Ὅσοτσο τὸ μῖσος τοῦ βεζύρη δὲν ἰκα-
 νοποιήθηκε μὲ τὸ μαρτύριο τοῦ Δάσκαλο —
 Γιάννη. Διέταξε νὰ πυρπολήσουν τὸ ἀρχοντι-
 κό του στὴν Ἀνώπολι καὶ νὰ δημεύσουν ὅλη
 τὴν περιουσία του. Ἀναζητήθηκαν τότε κι' οἱ
 στενοὶ συγγενεῖς του γιά νὰ ἐξοντωθοῦν κι'
 αὐτοὶ. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔλλαξαν τότε τὰ ὀ-
 νόματά των καὶ κρύφθηκαν. "Ὅσοι μπόρεσαν,
 ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Κρήτη στὴν ἄλλη Ἑλλάδα
 γιά νὰ σωθοῦν.

Οἱ ΑΠΟΓΟΝΟΙ ΤΟΥ

"Ὅταν ὁ πρίγκιψ Γεώργιος κατέβηκε στὴν
 Κρήτη, στὰ 1898, ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔργα του
 ἦταν νὰ διεξαχθῇ στὴ Μεγαλόνησο μιὰ ἔρευ-
 να γιά νὰ διαπιστωθῇ ἂν ζοῦν ἀκόμη ἀπόγονοι
 τοῦ μεγάλου τέκνου τῆς Κρήτης καὶ ἀρχηγοῦ
 τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1769 Δασκαλογιάννη
 Βλάχου.

Εἶναι γνωστὸν, πῶς τὰ ὄστα τοῦ ἔθνομάρ-
 τυρος αὐτοῦ ὄλων τῶν ἐποχῶν καὶ ὄλων τῶν
 ἀγώνων τῆς νήσου, φιλάσσουν μὲ στοργὴ τὰ
 χόματα τοῦ Ἡρακλείου, κάπου ἐκεῖ κοντὰ
 στὸν κῆπο τοῦ σημερινοῦ Βρεφοκομείου, ἢ
 κατ' ἄλλην παράδοσιν σὲ μιὰ γωνιά τῆς φυ-
 λακῆς τοῦ Μεγάλου Κούλε. "Ὅμως ἡ ζωὴ, ἡ
 δράσις, οἱ ἀγῶνες γιά τὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ
 Γένους καὶ τελικὰ ἡ θυσία τοῦ ἔθνομάρτυρα
 καὶ ἡ καταστρεφῆ ὀλοκλήρωσι τῆς οἰκογενείας
 τῆς ἐνδιαφέρουν ὄλους τοὺς κρητικούς κι' ἀ-
 νάλογο ἐνδιαφέρον ἔδειξε κι' ὁ πρίγκιπας ὅ-
 ταν ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του σὰν Ὑπατος

Ἀρμοστής στὴ Μεγαλόνησο. Ἡ ἀνεύρεσις τῶν
 ἀπογόνων τοῦ ἥρωα ἀποτελοῦσε καθήκον γιά
 τὴν ἐπερχόμενη γενεή. "Ἐπρεπε νὰ τιμηθοῦν
 αὐτοὶ ἀνάλογα μὲ τὴν θυσίαν πού πρόσφερε
 γιά τὴν ἐλευθερία τῆς νήσου, πρὶν διακόσια
 περίπου χρόνια, ὁ δημιουργὸς αὐτῆς τὴν ἐν-
 δοξῆς οἰκογενείας.

Οἱ ἔρευνες ὅμως στὴν Κρήτη, τὴν ἐποχὴ ἐ-
 κείνη, δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ὀλοκληρωθοῦν.
 Γι' αὐτὸ καὶ ἡ προσπάθεια ἐγκαταλείφθηκε.

Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης εἶναι γνω-
 στὸν πῶς μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς Ἐπαναστά-
 σεως τοῦ Δασκαλογιάννη, στὰ 1769, τὸ σπῆ-
 τι του στὴν Ἀνώπολι παραδόθηκε στὴ φωτιά
 κατ' ἐντολὴν τοῦ Βεζύρη τῆς Κρήτης Χασάν
 Πασά Τοκμαζαδέ, ἡ ἄλλη περιουσία του δη-
 μεύτηκε ἀπὸ τὸ Ὄθωμανικὸ Δημόσιο καὶ τὰ
 παιδιὰ του συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι τοῦ σουλ-
 τάνου. Ὁ Χασάν Πασάς, πιστεύοντας πῶς
 κρατῶντας στὴν ἀφάνεια καὶ στὴν αἰχμαλωσία
 τὰ παιδιὰ τοῦ Δασκαλογιάννη, κρατοῦσε ταύ-
 τόχρονα σὸ χέρι καὶ τὴν τύχη τῆς μεγαλο-
 νήσου, φρόντισε μὲ κάθε τρόπο νὰ ἐξαφανί-
 σῃ ἀπὸ τὸ νησὶ κάθε τι πού μποροῦσε νὰ θυ-
 μίσῃ στοὺς ἀγωνιστὰς, τὴν ἠρωϊκὴ οἰκογένεια
 τῶν Σφακιῶν, πού μέχρι τότε ἦταν ἡ δυνα-
 τώτερη καὶ πλουσιώτερη τῆς περιοχῆς.

Θὰ προσπαθήσωμε νὰ ἐξαντλήσωμε τὸ θέ-
 μα ἐπὶ τῆ βάσει πληροφοριῶν πού μποροῦσα-
 με νὰ συγκεντρώσωμε.

Ὁ ἐπίσκοπος Ἱεροσητείας Γρηγόριος Πα-
 παδοπετρακῆς διηγεῖται στὴν ἱστορία του, ὅ-
 τι τὰ παιδιὰ τοῦ Δασκαλογιάννη Βλάχου ἦταν
 κατὰ σειρὰν ἡλικίας ἡ Μαρία, ἡ Ἀνθοῦσα, ἡ
 Ἐλευθεροῦσα, ὁ Ἀνδρέας, ἡ Ἐλεοῦσα κι' ὁ
 Νικόλαος. Τὰ ἴδια παιδιὰ ἀναφέρει κι' ὁ ἱστο-
 ρικὸς Ψιλλάκης.

Τὰ δύο τελευταῖα παιδιὰ, σὰν μικρότε-
 ρα — ἦσαν στὰ 1769, ὀκτὰ καὶ πέντε χρο-
 νῶν, — κατώρθωσε ὁ Δασκαλογιάννης νὰ τὰ
 στείλῃ, τὴν ἑξῆς τῆς ἐπαναστάσεως, στὰ Κύ-
 θηρα. Τὰ ἴχνη τῶν δύο αὐτῶν παιδιῶν χάνον-
 ται στὰ μετέπειτα χρόνια. Ὅμως ὁ ἱστορικὸς
 Μουρέλλος σημειώνει πῶς, μετὰ τὰ γεγονότα
 ἐκεῖνα, ὁ τότε Μητροπολίτης Κρήτης ζήτησε
 καὶ τὰ πῆρε στὴν προστασία του. Ἡ Μαρία
 κι' ἡ Ἀνθοῦσα, οἱ δυὸ μεγαλύτερες κόρες τοῦ
 ἔθνομάρτυρα, δὲν ἤθελαν μὲ κανένα τρόπο νὰ
 φύγουν ἀπὸ κοντὰ ἀπὸ τὸν ἀγωνιζόμενον πα-
 τέρα τους. Πολέμησαν κι' αὐτὲς σὰν στρατι-
 ῶτες κοντὰ στοὺς ἄλλους ἀγωνιστὰς τῶν Σφα-
 κίων καὶ σὸ τέλος, ὅταν ὁ πατέρας τους πα-
 ραδόθηκε στὸ Μεγάλον Βεζύρη, τὸν ἀκολούθη-
 σαν στὴν αἰχμαλωσία.

Ἡ ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΜΑΡΙΑ

Ἡ μεγαλύτερη κόρη, ἡ Μαρία, μετὰ τὸ θά-
 νατο τοῦ Δασκαλογιάννη δόθηκε γιά σύζυγος
 στὸν οἰκονομικὸ σύμβουλο τῆς Κρήτης Ἀμ-
 πού — Ἀχμέτ πασά, πού τὴν ἀγάπησε μὲ
 στοργὴ καὶ τὴν λάτρευε ὡς τὸ θάνατό του.
 Ἀργότερα, ὅταν ὁ Ἀμπόυ - Ἀχμέτ πῆρε ἀνώ-

τερη θέσι στην Κωνσταντινούπολι, έγκαταστάθηκε εκεί με την Μαρία, που σ' όλο αυτό τὸ διάστημα διατήρησε τὴ θρησκεία της. Στὸ ἀνάκτορο τοῦ Ἀμπου Ἀχμέτ, στην Πόλι, ἡ Μαρία εἶχε διασκευάσει ἕνα δωμάτιο σὲ παρεκκλήσιο καὶ προσευχότανε ὀλημερίς γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀδικοσκοτωμένου πατέρα της. Ζούσε ἐκεῖ μὲ μεγάλες τιμές, ἀνάμεσα στοὺς μεγιστάνες τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἔχοντας μαζί της σὰν ἀκόλουθο καὶ τὸν παλῆ ἀγωνιστὴ Ζερβονικόλα Ρόκκα, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴ Μεγαρίδα.

Ἡ Μαρία ἔκανε δύο παιδιά ποὺ πέθαναν λίγο μετὰ τὸ θάνατο τοῦ συζύγου της. Ἀργότερα, μὲ τὴ σύστασι τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' ἔγκαταστάθηκε στὴν Τήνο, σὸ μοναστήρι τῆς Κυρᾶς τῶν Ἀγγέλων (Κεχροβούσου) καὶ δώρησε τὴν περιουσία της στὴν Ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Τήνου. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔστειλε τὸν ἀκόλουθό της Ζερβονικόλα Ρόκκα μὲ χρήματα γιὰ νὰ στρατολογήσῃ ἀγωνιστὲς γιὰ τὴν ἐπανάστασι τῆς Κρήτης καὶ τῆς Σάμου. Φαίνεται πὼς πέθανε στὴν Τήνο, ὡς μοναχὴ γύρω στὰ 1828.

Η ΑΝΘΟΥΣΑ

Ἡ δευτερότοκη κόρη τοῦ Δασκαλογιάννη, ἡ Ἀνθοῦσα, εἶχε πολλές περιπέτειες. Μετὰ τὴν αἰχμαλωσία καὶ τὸν θάνατο τοῦ πατέρα της, ἔμεινε σὸ χαρμὴ τοῦ Βεζύρη τῆς Κρήτης. Ἐκεῖ τὴν ἐγνώρισε ὁ προμηθευτὴς του σὲ χρυσαικῶ, Μανουσὸς Παχυνάκης, καὶ μιὰ πέρα τὴν ἔκλεψε καὶ τὴν πήγε σὸ χωριὸ του στὶς Δάφνες τοῦ Μαλεβυζίου. Ἐκεῖ τὴν ἔκρυψε ὅσο μποροῦσε καλύτερα, ἀπὸ τὰ μάτια καὶ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ρωμηῶν, καὶ τὴν παντρεύτηκε σὸ Μοναστήρι τῆς Παλιανῆς. Ἡ ὡμορφὴ κόρη τοῦ Δασκαλογιάννη χάρισε στὸν σωτῆρα της πολλὰ παιδιά.

Εἰδικὰ γιὰ τὴν Ἀνθοῦσα, ὁ παλαιὸς ἀγωνιστὴς τῶν Δαφνῶν καπετὰν Δημήτριος Ζουδιανὸς, ἀφῆσε γραπτὲς σημειώσεις. Σ' αὐτὲς γράφει πὼς ἡ Ἀνθοῦσα εἶχε παιδιά τὸν Ἀνδρέα Παχυνάκη, ποὺ δοξάσθηκε στὴν ἱστορία τῆς Κρήτης, ὅταν μὲ εὐφρέστατο στρατήγημα κατέλαβε στὰ 1825, τὸ φρούριό τῆς Γραμπούσας, τὸν Γεώργιο, ἀγωνιστὴ τοῦ 21, τὸν Ἰωάννη, ἐπίσης ἀγωνιστὴ, ποὺ σκότωσε μέσα στὴν πλατεία τῶν Δαφνῶν τὸν γενίταρο Ἐχρέμ, τὴν Ἐλένη, τὴν Καλλιόπη καὶ τὴν Κατίγκω. Μιὰ κόρη τῆς Κατίγκως ἔγινε ἀργότερα ἡγουμένη σὸ μοναστήρι τῆς Παλιανῆς. Μία ἄλλη κόρη τοῦ Ἰωάννου Παχυνάκη παντρεύτηκε τὸν ἀγωνιστὴ Σουλῆδ καὶ ἄλλη κόρη τοῦ ἴδιου Παχυνάκη παντρεύτηκε τὸν παλαιὸ ἀγωνιστὴ Γεώργιο Ζουδιανὸ, καὶ στάθηκε ἡ μητέρα τοῦ Δημητρίου Ζουδιανοῦ, ποὺ ἀφῆκε τίς γραπτὲς σημειώσεις.

Ἡ τρίτοτοκη κόρη τοῦ Δασκαλογιάννη, ἡ Ἐλευθεροῦσα, ὡμορφὴ κι' αὐτὴ σὰν τίς δύο ἄλλες, δόθηκε γιὰ σύζυγο στὸν πλοῦσιο βαλῆ τῆς Σμύρνης Γιαλὶ Χουσεῖν Μπέη, ποὺ κι' αὐ-

τὸς τὴν ἀγάπησε πολὺ ὡς τὸν θάνατό της, στὴν Σμύρνη. Ἡ Ἐλευθεροῦσα ἔκανε δύο παιδιά ποὺ κατέλαβαν ἀνώτατα ἀξιώματα στὴν Σμύρνη καὶ στὴν Πόλη. Τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ παιδιά της, ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς, ἔγινε ὑπάπιστις τοῦ σουλτάνου Σελίμ τοῦ Γ' στὰ 1809. Τὰ ἴχνη τῶν παιδιῶν αὐτῶν χάνονται ἀργότερα. Τὸ ἕνα λέγεται ὅτι ἀπέθανε στὴ Σύρα, γύρω στὰ 1845.

Ὁ Ἀνδρέας, ὁ μικρὸς γιὸς τοῦ Δασκαλογιάννη, ἦταν μόνις 10 χρονῶν σὸ μαρτύριο τοῦ πατέρα του. Ἄλλοι εἶπαν πὼς τὸ παιδί ἔ-τούρκεψε κι' ἄλλοι πὼς τὸ πήρε ἕνας παπάς καὶ τὸ προστάτησε, χωρὶς νὰ φανερώσῃ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὴν καταγωγὴ τοῦ παιδιοῦ, γιὰ τὸν φόβο τῶν Τούρκων, ποὺ ἀναζητοῦσαν παντοῦ γιὰ νὰ τοὺς ἐξοντώσουν, ὅλους τοὺς ἀπογόνους τοῦ ἔθνομάρτυρα. Ὡστόσο παιδιά τοῦ Ἀνδρέα ἦσαν, ὁ ἠρωϊκὸς Γεώργιος Τζελεπῆς ἢ Δασκαλάκης, ὁ σφακιανὸς στρατηγὸς τοῦ Ἀγῶνα τοῦ 21 ποὺ σκοτώθηκε τὴν μάχη τῆς Κανδάνου, ὁ Ἰωάννης Βλάχος ποὺ ἔγινε ἀρχηγὸς τῆς σωματοφυλακῆς τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντα καὶ τὸν ἀκολούθησε στὴ ἔκστρατεία τῆς Αἰγύπτου μαζί μὲ ἄλλους 80 σφακιανούς, ὁ Μανουσὸς κι' ὁ Νικόλαος, ἐμποροπλοίαρχοι κι' οἱ δύο κατὰ τὴν ἐπανάστασι. Ὁ Ἰωάννης, ὁ ἀκόλουθος τοῦ Ναπολέοντα εἶχε ἕνα γιό, τὸν Γεώργιο. Ὁ Νικόλαος εἶχε παιδιά, τὸν Ἀνδρέα καὶ τὸν Γεώργιο. Ὁ Μανουσὸς εἶχε ἕνα μόνον γιό, τὸν Γεώργιο. Ὁ ἠρωϊκὸς Τζελεπῆς, ποὺ σκοτώθηκε στὴν Κανδάνου, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀγωνιζομένων σφακιανῶν στὰ 1821, ἦταν ἄγαμος.

Ὅλοι οἱ παραπάνω σημεῖοι μνηστικῶν στάθηκαν οἱ ἐξ αἵματος καὶ κατ' εὐθείαν γραμμῆν ἀπόγονοι τοῦ ἔθνομάρτυρα Δασκαλογιάννη Βλάχου.

ΜΙΑ ΣΥΓΚΙΝΗΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ

Σὰν παρένθεσι στὶς σημειώσεις μας αὐτὲς, θ' ἀναφέρωμε καὶ τὴν διήγησι τοῦ ἀποβιώσαντος ὑπερεκατοντούτιδος Σκαρπαθογεώργη Τσουβεροῦ, σχετικὰ μὲ τὴν Ἐλευθεροῦσα, ποὺ ἀναφέραμε περὶ πάνω, ποὺ εἶχε παντρευθῆ στὴ Σμύρνη τὸν Βαλῆ Γιαλὶ Χουσεῖν.

Σύμφωνα μὲ τὴν διήγησι αὐτὴ, κάπου, γύρω στὰ 1808, ὁ γιὸς τοῦ Ἀνδρέα, ὁ περίφημος ἦρος τοῦ 21, Γεώργιος Τζελεπῆς, μαζί μὲ τὸν ἐξάδελφό του Ἀνδρέα Παχυνάκη, πρωτότοκο γιὸ τῆς Ἀνθοῦσας Δασκαλογιάννη, ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ πήγαν στὴν Σμύρνη, ποὺ ἦταν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη σὲ μεγάλη ἀκμὴ καὶ φημιζόταν γιὰ σπουδαῖο ἐμπόριο κέντρο.

Ἐκεῖ τὰ δύο ἐξαδέλφια γνωρίσθηκαν μὲ πολλοὺς ἄλλους κρητικὸς ναυτικούς καὶ γιὰ κάμποσο καιρὸ καταπάσθηκαν μὲ δουλειές ναυτικὲς ποὺ γνώριζαν ἀπὸ τὴν Κρήτη. Ἦσαν ἄλλοτε κι' οἱ δύο ναυτικοί. Μὲ τὴν διαμονὴ των στὴ Σμύρνη ἄκουσαν πὼς ὁ βαλῆς τῆς πόλεως αὐτῆς ἀγαποῦσε πολὺ τοὺς κρητικὸς, κι' ἀπὸ κουβέντες μὲ τοὺς ἄλλους χριστιανούς τῆς Σμύρνης ἔμαθαν πὼς κι' ἡ μητέρα τοῦ βαλῆ, ἔ-

λεγαν, πώς ήταν χριστιανή. Οι δυο εξάδελφοι έμαθαν άκομη πώς τὸ εμπόριο τῶν κρασιῶν μὲ τὴν Κρήτη καὶ τὴν Ἀνατολή, ἄφινε πολλὰ λεπτὰ. Σκεφτῆκανε λοιπὸν νὰ κάνουν κι' αὐτοὶ τέτοιο εμπόριο μὲ τὴν Κρήτη. Γνωρίζοντας δὲ πὼς ὁ θαλῆς ἀγαποῦσε τοὺς κρητικούς, παρουσίασθησαν μιὰ μέρα, αὐτοὶ καὶ μερικοὶ ἄλλοι, στὸ γραφεῖο του καὶ τοῦ ζήτησαν μιὰ ἄδεια γιὰ ἓνα τέτοιο εμπόριο. Ὁ θαλῆς, τοὺς ρώτησε τὰ ὀνόματά των καὶ τὸν τόπο τῆς καταγωγῆς των καὶ σὰν ἄκουσε πὼς τὰ δυο εξάδελφια ἦσαν σφακίανοι, ἔδωξε τοὺς ἄλλους καὶ εἶπε στὸν Τζελεπῆ καὶ στὸν Παχυνάκη νὰ μείνουν καὶ νὰ περιμένουν. Αὐτὸς ἐβῆκε ἀπὸ τὸ γραφεῖο του ἀπὸ μιὰ πλαγιὴ πόρτα. Ὅταν τὰ δυο εξάδελφια ἔμειναν μόνοι στὸ γραφεῖο τοῦ θαλῆ, ὑποπτεύθηκαν τὰ λόγια τοῦ τελευταίου καὶ φοβήθηκαν πὼς αὐτὸς, ἀκούοντας πὼς εἶναι σφακίανοι, κάτι κακὸ τοὺς εἰτοίμαζε. Ἄλλωστε σ' ὀλόκληρη τὴν ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία ἦταν γνωστὸ πὼς οἱ σφακίανοι εἶχαν ξεσηκώσει τὴν Κρήτη στὰ 1769. Σκέφτηκαν λοιπὸν νὰ πηδήσουν ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ γραφείου τοῦ θαλῆ καὶ νὰ φύγουν, πρὶν ἄκομη αὐτὸς ξαναγυρίσει πίσω. Εἶχαν δρασσεκίσει κι' ὅλας τὸ παράθυρο, ὅταν ὁ θαλῆς μῆκε πάλι στὸ γραφεῖο του συνοδεύοντας αὐτὴ τὴν φορὰ μιὰ μεσήλικα χανούμια, ντυμένη στὰ μεταξωτά, πού τὴν κρατοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι μὲ πολὺ σεβασμὸ ὁ ὀθωμανὸς μεγιστάνας. Ἡ χανούμια, μόλις μῆκε μέσα ἄπλωσε τὰ χέρια τῆς καὶ κλαίονσα τοὺς λέγει πὼς κι' αὐτὴ εἶναι σφακίανή. Ποιὰ ὄμως ἦταν ἡ κατάπληξις ὄλων καὶ ἡ συγκίνησις των, ὅταν ἀπὸ κουβέντα σὲ κουβέντα ἀποκαλύφθηκε πὼς ἡ χανούμια ἦταν ἡ Ἐλευθερούσα, ἡ χαμένη κόρη τοῦ Δασκαλογιάννη, πού εἶχε παντρευθῆ στὰ 1775 τὸν τότε θαλῆ τῆς Σμύρνης Γιαλί-Χουσεῖν. Ἀκόμα μεγαλύτερη ἦταν ἡ συγκίνησις τῶν δυο εξάδελφων, σὰν ἄκουσαν πὼς ὁ τωρινὸς θαλῆς, πού τοὺς μιλοῦσε τόσην ὥρα, ἦταν γιὸς τῆς Ἐλευθερούσας! Ἡ γρηὰ χανούμια ἐκλαιγε συνεχῶς πού ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια συνάντησε τὰ παιδιά τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ἀνδρέα καὶ τῆς ἀδελφῆς τῆς Ἀνθούσας.

Ἀπὸ τότε ὁ Τζελεπῆς κι' ὁ Παχυνάκης ἔμειναν στὴν Σμύρνη, κοντὰ στὴ θεία των Ἐλευθερούσα, καὶ μὲ τὴν ὑποστήριξι τοῦ εξάδελφου των θαλῆ, ἔκαναν τὸ εμπόριο τῶν κρασιῶν πού ζητοῦσαν καὶ ἐσχημάτισαν μεγάλη περιουσία. Τὴν περιουσία αὐτὴ τὴν χρησιμοποίησαν ἀργότερα γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς Κρήτης, στὰ 1821, ὅταν ξαναγύρισαν στὴν μεγαλόνησο, τὶς πρώτες μέρες τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἐπαναστάσεως ἐκείνης.

Αὐτὰ ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐξ αίματος κατ' εὐθείαν ἀπογόνους τοῦ ἐθνομάρτυρα Δασκαλογιάννη.

Ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τῶν ἄλλων ἀδελφῶν τοῦ Δασκαλογιάννη, τοὺς ἐκ πλαγίου, ἄς πούμε συγγενεῖς τοῦ ἥρωα, γνωρίζουμε σὰν τέτοιους, τὸν μακαρίτη καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου, οἰκονομολόγο Ἀνδρέα Ἀνδρεάδη, καὶ τὸν

ἐπίσης καθηγητὴ καὶ ἰδρυτὴ τοῦ ὀφθαλμιατρείου Ἀθηνῶν, γιαντῶ Ἀνδρέα Ἀναγνωστάκη. Ὁ Δασκαλογιάννης εἶχε μιὰ ἀδελφή, τὴν Κατίγκω, πού παντρεύθηκε στὰ Σφακιά τὸν Μανουσὸ Κριαρᾶ, πατέρα τοῦ σφακίανου ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21, Χαντζῆ Ἀνδρουλῆ Κριαρᾶ.

Μὲ τὶς σύντομες αὐτὲς σημειώσεις γύρω στοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἐθνομάρτυρος τῆς Κρήτης Δασκαλογιάννη, ἐξαντλοῦμε τὸ θέμα ἐλπίζοντας ὅτι προσφέρομε μιὰ συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς μεγαλονήσου.

ΜΟΙΡΑΙΑ ΦΙΛΑΛΗΘΕΙΑ

Ἡ φιλαλληθια, ἴσως καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια πληρώθηκε σὲ μιὰ ἱστορικὴ περίπτωσι μὲ ἓνα φρικτὸ θάνατο.

Τὴν περίφημη νύχτα τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου (24 Αὐγούστου 1572) οἱ δολοφόνοι πού ἐξαπολύθηκαν ἀπὸ τὸν δούκα τῆς Γκζης γιὰ νὰ σφάξουν τοὺς αἰρετικούς ἀντιπάλους τοῦ ἀναζητοῦσαν πρώτον καὶ καλύτερον τὸν ναύαρχο Κολινύ. Ἐνας ἀπὸ τοὺς σμύρηνους, ὁ Γερμανὸς Νοεμῆ βρέθηκε ἀπέναντι τοῦ ναυάρχου. Ἀλλὰ δὲν τὸν ἐγνώριζε προσωπικῶς. Τὸν ἐρώτησε λοιπὸν: «Μήπως εἰσθε εἶς ὁ ναύαρχος;» Καὶ ἐκείνος, ἂν καὶ εἴξερε καλὰ τί εἰσήμαινε ἡ ἀπάντησίς του, τοῦ ἀπήντησε: «Μάλιστα, παιδί μου, ἐγὼ εἶμαι».

Καὶ ἀμέσως ἐδέχθηκε στὰ σπλάγχνα του τὸν χάλυθα τοῦ δολοφόνου.

ΕΠΙΠΛΕΕΙ, ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΒΥΘΙΖΕΤΑΙ

Πασιγνωστο τὸ Παρίσι καὶ κάθε τι πού τὸ ἀφορᾷ.

Ἔτυχε, ὄμως, νὰ ξέρετε ποῖο εἶναι τὸ συμβολικὸ ρητὸ τοῦ Παρισιοῦ;... Εἶναι τὸ λατινικὸ ρητὸν *Fluctuat nec mergitur*, πού σημαίνει: Ἐπιπλέει, ποτὲ δὲν βυθίζεται!

Τὸ ρητὸ αὐτὸ συνοδεύει τὴν ναῦν, τὸ περίφημο σύμβολον τῆς Λουτέτσιαις, δηλαδὴ τοῦ ἀρχαίου Παρισιοῦ.

Ἐδιάλεξαν δὲ αὐτὸ τὸ σύμβολον, ἐπειδὴ τὸ Παρίσι ἦταν ἀρχικῶς κτισμένο σ' ἓνα νησάκι ἐπάνω στο Σηκουάνα, πού εἶχε τὸ σχῆμα καραθιοῦ, στὴν Σιτέ. Τὸ νησάκι αὐτὸ κρατοῦσε γερά στὶς κακοκαιρίες καὶ στὶς πλημμύρες τοῦ γέφυρο Σηκουάνα. Ἰσως καὶ οἱ ἄνθρωποι του, οἱ πρώτοι Παριζιᾶνοι, νὰ κρατοῦσαν κι' αὐτοὶ γερά στὶς εἰσβολὲς ἐχθρῶν καὶ στὶς ἄλλες πολεμικὲς περιπέτειες.

Τὸ περίεργο, πάντως, εἶναι ὅτι στὴ Σιτέ, τὸ λίκνον αὐτὸ τοῦ Παρισιοῦ, κατοικοῦσαν ἀρχικῶς ψαράδες καὶ ναυτικοί. Γι' αὐτὸ ἴσως καὶ διαλέξανε ναυτικὰ σύμβολα γιὰ τὴν κοινότητά τους.

Μακρυνοὶ ἀπόγονοι καὶ ἀναμνήσεις ἀταξιστικὲς ἐκείνων τῶν τραχειῶν ψαράδων, εἶναι οἱ σημερινοὶ συναξιοῦχοι τοῦ Παρισιοῦ, πού κάθονται μὲ τὶς ὄρες στὶς ἀποβάθρες τῆς ἀρχαίας Σιτέ, γύρω στὴ Νότρ - Ντάμ καὶ ψαρεῦουν μὲ τὰ καλάμια τους τὰ σπάνια ψαράκια τοῦ Σηκουάνα.